

А. М. Яровий¹
С. А. Кирилащук²
А. А. Яровий²
А. Д. Слободяник²

Про шляхи підвищення статусу студента як активного суб'єкта освітнього процесу

¹Вінницький національний аграрний університет

²Вінницький національний технічний університет

Анотація. Розглянуто сучасні тенденції освітнього процесу у вищій школі та суттєві трансформації, що здійснюються в напрямку поглиблення демократизації системи освіти. Наведено пропозиції та рекомендації щодо трансформації здобувача вищої освіти як активного суб'єкта навчання.

Ключові слова: модель фахівця, компетентності, освітній процес, вища освіта.

About ways to increase the student's status as an active subject of the educational process

Abstract: The modern tendencies of the educational process in higher education and significant transformations carried out in the direction of deepening the democratization of the education system are considered. Suggestions and recommendations for the transformation of the student as an active subject of educational process are proposed.

Keywords: specialist model, competencies, educational process, higher education.

Сучасні освітні процеси у вищій школі характеризуються суттєвими трансформаціями, які здійснюються в напрямку поглиблення демократизації системи освіти України [1]. Одним із виявлення таких тенденцій є утвердження процесів децентралізації, за результатами яких університетам як базовим структурам вищої освіти України надається більше самостійності та автономності в прийнятті управлінських освітніх рішень. В особливості, це стосується реалізації стандартів вищої освіти, шляхом розробки освітньо-професійної програми (ОПП), яка є одним із основних законодавчих освітніх документів, і яка безпосередньо виконує функцію основного регулятора з організації та проведення освітнього процесу в закладах вищої освіти (ЗВО) України. І якщо раніше цей освітній державний стандарт розроблявся централізовано на рівні Міністерства освіти і науки України та не підлягав адаптації до конкретних умов, то станом натеper – надано право самим ЗВО, а саме відповідним випусковим кафедрам, які є юридично відповідальними з підготовки фахівців за відповідними спеціальностями, вносити свої корективи. Звичайно, базовим елементом ОПП є розділ «Програмні компетентності», в якому наводиться перелік компетентностей, яких повинен набути здобувач вищої освіти за період навчання на відповідному рівні вищої освіти (бакалаврат, магістратура, аспірантура). І необхідність такого переліку та логіка формування компетентностей зрозуміла. Власне, таким чином, здійснюється за результатами інтеграції всіх перелічених компетентностей процес побудови моделі фахівця (бакалавра, магістра, доктора філософії), що надзвичайно важливо для забезпечення цілеспрямованості в цілому всього освітнього процесу. Саме такий підхід є надзвичайно важливим, тим більше, якщо сама запропонована модель фахівця сформована на основі таких компетентностей, які безпосередньо відображають потреби сучасних стейкхолдерів сьогодення. А це так необхідно для забезпечення конкурентоспроможності фахівця на ринку праці [1, 2].

Розглядаючи ці питання, зацентруємо увагу на ще одну надзвичайно важливу обставину, а саме: відношення студентства до розроблених і запропонованих випусковими кафедрами для професійного навчання ОПП. Як на нашу думку, саме з цього питання необхідно розставити важливі акценти, які можливо дещо відрізняються від окремих традиційних уявлень. Раніше існувала окрема позиція, що студентство взагалі не повинно мати відношення ні до ОПП, ні до іншої навчально-методичної документації, яка регламентує навчальний процес. Це, начебто, виключно функція науково-

педагогічних працівників та представників відповідних управлінських освітніх структур (деканату, навчального відділу і т.д.). Студент просто знаходиться в очікуванні того навчального матеріалу, який викладач йому надасть на навчальних заняттях. І після отримання студентом програмного навчального матеріалу, зацікавленість у пошуку іншої інформації в нього зникає. Раніше традиційно так могло і відбуватися, а тому і студентство по суті залишалось пасивним суб'єктом навчання. Однак, виникає питання – яким чином студентство вивести на рівень активного суб'єкту навчання? Яким чином зробити так, щоб студент був зацікавлений відвідувати навчальні заняття, а не вишукувати будь-які причини, щоб їх пропускати? Більше того, відвідавши навчальні заняття, студент працював би на них продуктивно, тобто працював у професійному напрямку того, що йому потрібно знати, якими практичними навичками і вміннями він повинен володіти по кожній навчальній дисципліні задля досягнення головної мети – досягнення високого професійного рівня, що в свою чергу, забезпечує і високий рівень його конкурентоспроможності на ринку праці [3, 4].

А цього можна досягти здійснивши деякі суттєві перетворення організаційного характеру, тобто вносячи корективи в організацію навчального процесу. Загалом, це означає – надати студенту більше можливостей для ознайомлення та серйозного засвоєння самого змісту ОПП, в особливості, розділу «Програмні компетентності». Іншими словами, студент має мати можливість ознайомитись із тією моделлю фахівця (бакалавра, магістра, доктора філософії) в аспекті певної спеціальності (яку розробила і спрогнозувала випускова кафедра) і, в особливості, чітко визначитись – скільки і яких компетентностей (а вони формують цю модель фахівця) забезпечує кожна навчальна дисципліна, яка буде їм викладатися (передбачена навчальний планом). Тобто, надати студентству можливість із самого початку навчання та в його процесі, чітко орієнтуватися і визначитись (відвідуючи заняття з різних навчальних дисциплін) наскільки успішно реалізується освітня модель визначена ним самим (здобувачем). І головне, що досягається, це усвідомлення студентом того, що він сам формує себе як фахівця. Як серйозно і відповідально здобувач до цього ставиться, від цього напряму залежить рівень його професійності. І усвідомивши все це, здобувач сам буде зацікавлений у відвідуванні занять (аудиторній чи поза аудиторній роботі з викладачем) і навіть вимагати від викладача саме того навчального матеріалу, який дозволяє сформулювати саме ті компетентності, які передбачені ОПП, в аспекті відповідної дисципліни (а їх здобувач в цьому випадку вже знає).

Яким чином в реальному освітньому процесі досягти всього цього? Спробуємо викласти деякі пропозиції щодо внесення доповнень в організацію навчального процесу, а також рекомендації щодо навчальних планів підготовки фахівців з усіх спеціальностей. Зокрема, пропонуємо до навчальних планів включити два освітніх компоненти (ОК).

1. На першому курсі в першому семестрі освітній компонент «Вступ до фаху/спеціальності», який насправді викладався раніше і досі існує на багатьох кафедрах. Але, зміст цього ОК має містити важливі акценти, які є в площині обов'язкового загального ознайомлення першокурсника із запропонованою випусковою кафедрою моделлю фахівця, яка, визначається відповідними професійними компетентностями. Одночасно, що є головним, надання можливості першокурснику із самого початку навчання чітко бачити і фіксувати, які компетентності забезпечує кожна наявна у навчальному плані дисципліна. І в процесі навчання, вивчаючи певну навчальну дисципліну здобувач буде забезпечувати себе, належним чином, відповідними компетентностями.

2. На випускному курсі, доцільно було б включити ОК (що забезпечується випусковою кафедрою), умовно назвавши її «Загальні професійні компетентності». Саме випускник, завершуючи останній курс навчання (напередодні держаної атестації) повинен чітко відслідкувати та визначити наскільки якісним є результат успішного формування себе як фахівця (оцінка власних набутих компетентностей у співвідношенні з моделлю фахівця).

Таким чином, підводячи загальні підсумки, маємо можливість стверджувати, що саме такого роду інновації в освітньому процесі сприятимуть забезпеченню більш ефективних освітніх результатів. Це суттєво активізує освітню діяльність студентства, підвищує рівень студентської свідомості, розширює зміст самоосвіти студента. Зрозуміло, що лише формальним включенням у навчальні плани зазначених вище ОК (якщо, навіть, вони будуть представлені на найвищому рівні) визначеної освітньої мети не досягнеш. Потрібні інші, організаційного та виховного характеру заходи, які включають і соціальні комунікації. Однак, дуже важливим є те, що в цих питаннях потрібен кваліфікований творчий підхід, і вказану стратегічну роботу потрібно здійснювати цілеспрямовано. Лише тоді поставлена освітня мета зможе бути досягнута, а стратегічного характеру освітні завдання будуть вирішені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про вищу освіту» : закон України від 26.02.2021, Документ 1556-VII. / Офіційний вебпортал Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
2. Рашкевич Ю.М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти : монографія / Ю.М. Рашкевич – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 168 с.
3. Бондаренко З. В. Інтегративний підхід до формування професійних компетенцій майбутніх інженерів шляхом використання засобів математичного моделювання / З. В. Бондаренко, Клочко В.І., С. А. Кирилашук / Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. – Київ-Вінниця : ВДПУ – 2016. – № 46. – С. 114–117.
4. Кирилашук С. А. Методичні аспекти навчання дискретної математики майбутніх фахівців з інформаційних технологій / З. В. Бондаренко, С. А. Кирилашук, Т. Г. Кирилашук / Педагогіка безпеки. – 2018. – том 3, № 2. – С. 145-152. – Режим доступу: <https://pedbezpeka.vntu.edu.ua/index.php/pb/article/view/74>

Яровий Анатолій Михайлович, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри історії України та філософії, Вінницький національний аграрний університет, Вінниця.

Кирилашук Світлана Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, kyrylashchuk@vntu.edu.ua

Яровий Андрій Анатолійович, доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри комп'ютерних наук, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, a.yarovyy@vntu.edu.ua

Слободяник Анатолій Дмитрович, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри загальної фізики, Вінницький національний технічний університет, Вінниця.

Yarovyi Anatolii, Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor, History of Ukraine and Philosophy Department, Vinnytsia National Agrarian University, Vinnytsia.

Kyrylashchuk Svitlana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Dean of the Faculty of Information Technologies and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, kyrylashchuk@vntu.edu.ua

Yarovyi Andrii, Doctor of Science (Eng.), Professor, Head of the Computer Science Department, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, a.yarovyy@vntu.edu.ua

Slobodyanyk Anatolii, Candidate of Engineering Sciences, Associate Professor, General Physics Department, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.